

II. RÉSZ: TŰZOLTÓKÉPZÉS AZ ÁLLAMI TŰZOLTÓSÁG MŰKÖDÉSE IDEJÉN

1. Az állami tűzoltóság létrehozása, szervezete, hatásköre és feladatköre

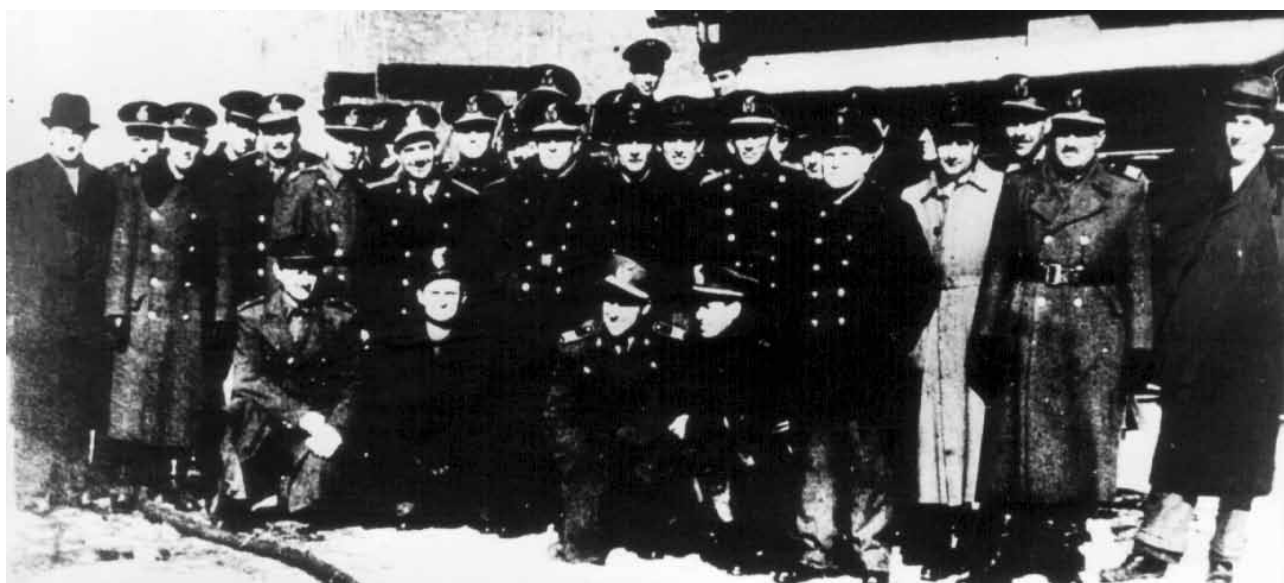
Az előző pontban leírt államosítási folyamat csak a kezdetét jelentette a kort jellemző központosítási törekvéseknek. Ennek megfelelően az 5090/1948. Korm. számú rendelet az állami tűzoltóság szervezéséről és a tűzoltóság szervezetéről már a következő – meghatározó – szabályokat fogalmazta meg:

- „mindazokat a tennivalókat, amelyeket valamely jogszabály a tűzoltóság feladatkörébe utal, ... ezzel a rendelettel megszervezett állami, ... tűzoltóságok tagjai foganatosítják.
- az ország valamennyi tűzoltósága a belügyminiszter főfelügyelete és ellenőrzése alatt áll.
- az ország valamennyi tűzoltóságának főparancsnoki tisztét az országos tűzoltófőparancsnok látja el, ...
- a vármegyék területén a tűzrendészeti felügyeletet az országos tűzoltófőparancsnok vezetése alatt a tűzoltó-osztályparancsnokságok gyakorolják, amelyeknek – működésük területén – az összes városi, községi és

vállalati (üzemi) tűzoltóságok alá vannak rendelve. A tűzoltóosztályok –létszámuknak megfelelően– tűzoltóalosztályokra, illetve tűzoltóőrökre tagozódnak...

- a tűzoltóság szervezetének részletes szabályait, továbbá a tűzoltói kiképzés és szolgálat szabályait, a tűzoltóság feladatkörét, a tűzrendészet körében eljáró hatóságok hatáskörét és általában a tűzoltóságokra, valamint a tűzrendészetre vonatkozó és ebben a rendeletben nem szabályozott részleteket a belügyminiszter rendeletben állapítja meg.”

A kormányrendelettel 1948. május 1-től létrejött a Belügyminisztérium centrális irányítása alatt álló, katonai alapon szervezett állami tűzoltóság. Megszűnt az önkormányzatok részvétele a tűzvédelmi igazgatásban és a tűzoltóság működtetésében. Amíg a központosítás a tűzbiztonságra, a tűzoltóság tevékenységére és a tűzoltókra rendkívül eltérően – esetenként ellentmondásosan – hatott, addig a változások a tűzoltóképzés szervezettségében kedvező átalakulást jelentettek.

A felsőfokú tűzoltótanfolyam hallgatói gyárlátogatása

2. Az intézeti tűzoltóképzés alapjainak megteremtése

A tűzoltó és a tűzoltótiszt képzés megszervezése, szervezete és működése

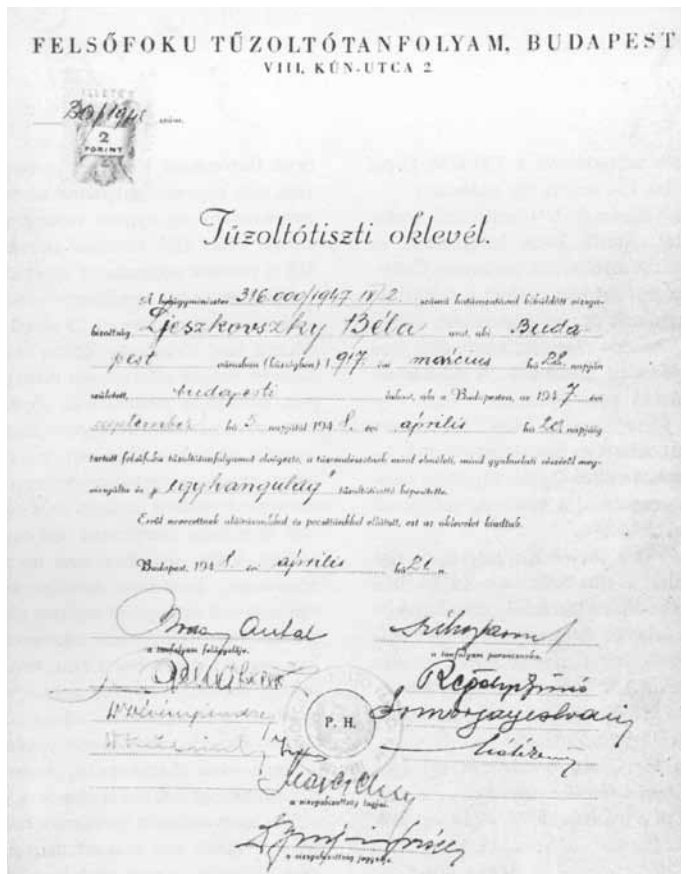
Az állami tűzoltóság létrehozásáról szóló rendeletek kiemelten foglalkoztak a tűzoltóság tagjainak szakszerű kiképzésével. A tűzoltóság újabb szervezeti egységeinek létrehozása, azok létszámának jelentős növekedése, a szakfeladatok ellátására való felkészítés fokozását igényelte.

Ezen fejlődést elősegítő és a feladatok végrehajtását egységes alapelvekre helyező – a kiképzést kiemelkedően meghatározó – újabb szabályozások is megjelentek.

Ezek közül a 271.000/1946. BM. számú rendeletben szabályozta a kiképzés alapját, majd további fejlesztését jelentő előírásokat. A rendeletnek kiemelkedő szerepe volt a tűzoltó alapképzést, majd az egymásra épülő középszintű és felsőszintű szakképzettséget nyújtó tűzoltó szakiskolák megszervezésében. A belügyminiszteri rendelet – többek között – állást foglalt abban, hogy: „... a tűzoltók kiképzése részben testületekben, részben tanfolyamokon történik.”

A tanfolyami kiképzésben alapelv volt a szolgálati követelményeknek megfelelő fokozatosság és egymásra épültség. Ennek végrehajtására írta elő, hogy:

- az alsófokú tűzoltótanfolyam a tűzoltónak tisztessé váló kiképzésére szolgál. A tanfolyamra csak azt lehet felvenni, aki valamely tűzoltótestületnél legalább egy éven át tűzoltói szolgálatot teljesített.
- a középfokú tűzoltótanfolyam a tisztések al-tisztté képzésére szolgál. A tanfolyamra csak az vehető fel, aki az alsófokú tűzoltótanfolyamot már sikerrel elvégezte.
- „Budapest székesfővárosban az országos tűzoltóparancsnok javaslatára a belügyminiszter folytatólagosan megtartott összevont alsó- és középfokú tűzoltótanfolyam tartását rendelheti el. Az ilyen tanfolyamot Budapest székesfőváros polgármestere rendezi, a Nagy-Budapest területén szolgálatot teljesítő tűzoltók képzésére, de arra fel kell venni bármely vidéki város felvétellel jelentkező tűzoltóját is.”

Tiszti oklevél, 1948

Ez a rendelet teremtette meg az újjászervezett tűzoltóság tisztjei szakszerű kiképzésének alapját is azáltal, hogy rendelkezett a felsőfokú tűzoltótanfolyam létrehozásáról.

A felsőfokú tűzoltótanfolyam céljaként előírta, hogy:

- „... hallgatóit rendszeres elméleti és gyakorlati oktatás útján a tűzrendészettel és az azzal kapcsolatos közigazgatási, közrendészeti és műszaki kérdésekkel, valamint a tűzoltással megismertesse...
- a tanfolyamot a belügyminiszter az érdekelt törvényhatósági jogú városok közreműködésével Budapest székesfőváros útján rendezi.
- a tanfolyam időtartama nyolc hónap: mely idő alatt a hallgatók részint Budapesten, részint a tanfolyam parancsnoka által arra alkalmasnak talált városban kiképzésben részesülnek.”
- a tanfolyam tartásához szükséges költségeket főként a hallgatók által fizetett díjakból kell fedezni.

Az itt kivonatoltan közölt belügyminiszteri rendelet mindegyik tanfolyam esetében előírta és meghatározta a tanfolyam időtartamát, a tantervet – az elméleti

és a gyakorlati tantárgyakat – valamint a felvétel és a vizsga rendjét, módszerét. Részletesebben tartalmazta a felsőfokú tűzoltótanfolyammal összefüggő előírásokat.

Ezek közül kiemelkedőek a következők:

- a felsőfokú tűzoltótanfolyam parancsnoka a budapesti tűzoltóság parancsnoka,
- a felsőfokú tűzoltótanfolyamra azt lehet felvenni, akinek legalább középiskolai érettségi vagy ezzel egyenértékű iskolai végzettséget igazoló bizonyítványa van, ... alkalmassági vizsgát sikeresen letette ... fel lehet venni a tanfolyamra azt is, aki a középfokú tanfolyamot .... átlagon felüli eredménnyel végezte el és legalább 10 éves városi tűzoltó szolgálata van,
- egy tanfolyamra legfeljebb harminc hallgatót lehet felvenni,

- a kiképzés elméleti és gyakorlati részből áll. Ennek befejezése után – de a tűzoltótiszti oklevél kiadása előtt – a tanfolyamhallgatók két vidéki város tűzoltóságánál egy-egy hónapon át tűzoltótiszt mellett szolgálatot teljesítenek,
- a felsőfokú tűzoltótanfolyamot írásbeli, szóbeli és gyakorlati vizsga fejezi be. Írásbeli vizsgát kell tenni a közigazgatásból, a tűzoltás szabályaiból és a megelőző tűzrendészetből. A felsőfokú tűzoltótanfolyam vizsgájának sikeres letételéről tűzoltótiszti oklevelet kell kiadni.

Ha valaki visszalapoz az I. részhez, nagyfokú hasonlóságot talál az 1930-as évek tanfolyamszervezésére vonatkozó miniszteri szabályozások és a képzés újraindítását szolgáló – itt idézett – előírások között. A hasonlóság nem véletlen. A korábbi elvek

Az állami tiszti iskola tablója

beváltak, az újakat részben a régi tűzoltó szakemberek fogalmazták meg, ugyanakkor azt is igazolja, hogy a szakmailag alátámasztott elgondolásokat ebben az időben még érvényre lehetett juttatni.

A kormányrendeletek végrehajtása érdekében a Belügyminisztériumhoz rendelte a felsőfokú a felsőfokú tűzoltótanfolyam beindítását. A képzés irányítása és összefogása az Országos Tűzoltó Főparancsnokság hatáskörébe tartozott.

Ugyanakkor a centralizáció további jelei is tapasztalhatók rendeletben:

- *„szükségesnek tartom az újjászervezett tűzoltóság tisztikarának szakszerű és demokratikus kiképzését biztosítani. ...városi tűzoltótiszt, illetve vármegyei tűzoltóparancsnok csak az a férfi lehet, aki a megkívánt egyéb kellékeken felül a felsőfokú tűzoltótanfolyamon szerzett tűzoltótiszt oklevéllel is rendelkezik. Az említett szakképzettség megszerzésének lehetősége céljából ... 1947. évi szeptember hó 1. napjától, 1948. évi április hó 30. napjáig felsőfokú tűzoltótanfolyam tartását rendelem el,*
- *a tűzoltóság demokratikus újjászervezése, valamint a nemzeti vagyon megóvása megköveteli, hogy minden városnak, illetve vármegyének szakképzett tűzoltóvezetői legyenek,*
- *a tanfolyamra elsősorban azokat kellett felvenni, akik már ez idő szerint is hivatásszerű tűzoltótiszt, vagy altiszt állásban voltak, illetve tiszti, altiszt tennivalókat láttak el és akiket valamely hatóság kívánt tűzoltótisztté kiképeztetni.”*

Ilyen előzmények után kezdődött – az akkor még nem állami tűzoltók – tiszti kiképzése.

A tűzoltóságra, valamint a tűzoltótiszt-képzésre és az állami tűzoltóság szervezetének kialakulására jelentős hatással voltak a kormány és a Belügyminiszter rendeleteinek következő előírásai:

- *„... az állami tűzoltóság kötelékébe kinevezett és felvett tűzoltókat szolgálatba állításuk előtt kiképzésben kell részesíteni. Illetve: ... csak szakképzett állami alkalmazottá kinevezett tűzoltó teljesíthet szolgálatot.”*
- *A megnövekedett szakfeladatok végrehajtása egyre nagyobb szakmai tudást követelt.*
- *Ennek biztosításához a tűzoltóság kiképzése és szakoktatása színvonalának erősítésén keresztül vezetett az út.*

Az előzőekben ismertetett kormány és belügyminiszteri rendeletek az állami tűzoltóság szerveinél újabb tűzoltóegységek, tűzoltó-alosztályok és őrsparancsnokságok megszervezését, valamint azok létszámmal való ellátását igényelték. Ezért az állományba kerülők kiképzését átszervezték, a kiképzésben részesülők számát felemelték.

A központi Tűzoltó-tanosztály szervezésére jelent meg a 460.291/1948. BM IV/2. sz. rendelet, amelynek értelmében az Országos Tűzoltó-főparancsnokság – a már működő újpesti állami újonctanosztály kiegészítésére – még további két újoncképző tanosztályt (a fővárosban) és egy tisztképző tanosztályt (Makón, illetőleg Nagykanizsán) szervezett.

Erre az időpontra helyezendő az intézményi tűzoltóképzés kezdete. A helyszínekben előfordult módosulást, de az iskolaszerű működés folyamatos volt és ez alapjaiban változtatta meg a tűzoltóképzés szervezeti kereteit.

A tűzoltóság államosítását elrendelő kormányrendelet végrehajtására jelent meg a 464 725/1948. BM IV/2. számú rendelet az állami tűzoltóság tagjai kiképzésének szabályozásáról.

A rendelet többek között a következőket tartalmazta:

Az állami tűzoltóság tagjai kiképzésének biztosításáról: Az állami tűzoltóság tagjainak kiképzése részben az újoncképző tanalosztályokon, részben a tisztképző tanalosztályon történik, melyek az országos tűzoltóparancsnok közvetlen felügyelete és irányítása alatt állnak.

A tűzoltó tisztképző tanalosztályról: „Az alosztály célja, hogy a hallgatók rendszeres elméleti és gyakorlati oktatás útján a tűzrendészettel, azzal kapcsolatos közigazgatási, közrendészeti és műszaki kérdésekkel, valamint a tűzoltással megismerkedjenek és ezáltal a tűzoltóságok részére szakismeretekkel rendelkező tűzoltó tiszteket neveljen. Az alosztály neve: „Tűzoltó tisztképző alosztály parancsnokság”. székhely: Budapest.”

A kiképzés szervezéséről: A tisztképző tanalosztály hallgatói kiképzésének időtartama 8 hónap. ... létszáma legalább 100 fő hallgató, ... akik a tűzoltóság tagjai részére megállapított ... illetményt élveznek.

Az első állami tűzoltó tisztképző tanalosztály 1948. június 18-án indult.

Tűzrendészeti ellenőrzési gyakorlat a szövőgyárban

A tanfolyamok hallgatói részére a tanulmányi, a szolgálati és a közösségi munka megszervezése volt az egyik legfontosabb feladat. A szabadidő hasznos eltöltését biztosította a könyvtár létrehozása, az énekkarok, a színjátszó- és a falujáró csoportok megalakítása. Egyre inkább javuló elhelyezési körülmények között történt a szakoktatás, a rendszeres egyéni tanulás, valamint a tanulókörökben folyó tevékenység.

A hallgatók egyre inkább a több éves tűzoltói szolgálattal rendelkezők köréből kerültek ki. Az állami tűzoltótiszt-képzés megszervezése és fenntartása minőségi változást eredményezett a tűzoltótisztek szakmai felkészültségében. Az állami tűzoltótiszt-tanosztályon tanulók többsége felelősségteljesen és szorgalommal sajátította el a hivatás ellátásához szükséges elméleti és gyakorlati szakmai ismereteket. A képzésben a szakmai felkészítés mellett – mint minden más oktatásban – egyre jelentősebb szerepet kapott a politikai-ideológiai tevékenység.

Időközben változás zajlott le a tűzoltóság országos irányításának szervezetében.

1950. december 30-án megjelent a 302/1950. MT számú rendelet, amely megszüntette az orszá-

gos tűzoltó főparancsnoki tisztséget és a Belügyminisztériumban Tűzrendészeti Főosztály létrehozását írta elő. Ez további centralizációt és a szakmai önállóság korlátozását jelentette.

A tűzoltóképzésbe is egyre inkább beépültek a mozgalmi elemek. Igaz, ezek felemásra sikeredtek, mert történetében egyszer viselt személynevet az iskola. 1951 áprilisától az Állami Tűzoltótiszt-tanosztály „Petőfi Tűzoltó Tisztképző Iskola” néven működött. Ez ellen különösebb kifogás ma sem merülhet fel (legfeljebb az, hogy a költő inkább csiholta, mint oltotta a tüzet.)

A 375 980/1951. BM számú rendelet „a tanulásban kiválók és élenjárók megkülönböztetése a tűzoltó iskolákon” tárgyában. A rendeletben olvasható: „Iskoláink, melyek hivatva vannak arra, hogy jól megalapozott szaktudással rendelkező tűzoltókat neveljenek, az előírt követelményeknek az elmúlt időben megfelelték. Munkájuk további javítása alapja a tűzoltóság fejlődésének.” A hallgatók ösztönzését szolgálva a „Kiváló Tanuló” és az „Éltanuló” megkülönböztető megjelölés elrendelése.

A tanintézet eredményeinek elismeréséül 1952 áprilisában – a tanévzáraskor – a tisztképző iskola

csapatzászlót kapott. A csapatzászlót a Kismotor- és Gépgyár dolgozói adományozták a „Petőfi” Tűzoltó Tisztképző Iskola részére.

Érdekesség, hogy az iskola és a vállalat közötti jó kapcsolat évtizedekig fennállt.

Az ötvenes évek hangulatára jellemzők az iskolára is kiható események:

- az 1953-ban végzős hallgatók között először voltak nők (8 fő). Az erről szóló tudósításban olvasható: *„A most befejeződött tanév bizonyítékát adta annak, hogy megbecsüljük és a férfikkal együtt értékeljük a nő tűzoltókat is, mert ezt a tanfolyamot végezték el első ízben azok legjobbjai, akik sem a gyakorlaton, sem a tanulásban nem maradtak el a férfiak mögött.”*
- megjelent a 0047/1953. sz. belügyminiszteri parancs a BM tisztképző iskolák záróvizsgájának és a tisztavató ünnepségének egységes elvek alapján történő lefolytatásáról.

Előírta:

- a végzett hallgatók, illetve felavatott tisztek elérhető rendfokozatát, beosztásba helyezését, minősítését (pl: „kiváló”, „jeles”, „közepes”) és ennek megfelelő elismerését. (pl: pénzbeli és előléptetésben várakozási időbeli)
- a záróvizsgák lefolytatásának szabályait, (pl: írásbeli, szóbeli, elméleti és gyakorlati ismeretek),
- a tisztavató ünnepség megtartása tervezetének elkészítését és jóváhagyásra felterjesztését.
- az 0019/1953. sz. belügyminiszteri parancs *„a belügyi szakiskolák és tanfolyamok előkészítésének, lefolytatásának és a feladatok végrehajtásának irányelveiről”* szólt.

A parancsban – többek között – megfogalmazták, hogy: *„A Belügyminisztérium fegyveres és egyenruhás testületeinél folyó iskolai kiképzés és oktatás egységesítése megköveteli, hogy az egyes testületek iskoláinak előkészítése, lefolytatása egységes szempontok szerint, egységes alapon történjen.”* Valamennyi iskolára nézve elrendelte a felvételi vizsgát.

A parancsban az iskola rendjére és munkájára vonatkozó általános rendelkezéseket is megfogalmazták. Többek között:

Az iskolán a munka zavartalanságáért, a kellő tanulmányi színvonal biztosításáért, az előadók felkészültségéért az iskolaparancsnok és az iskolave-

A csapatzászló átadásának-átvételének ünnepélyes mozzanata (1952)

zetők felelősek. Az iskolaparancsnok szervezze meg az oktató törzs szakmai továbbképzését.

Az iskolákon a napi foglalkozási idő 10 óra legyen. Szombaton 6 óra.

A hallgatókat feleleteik, munkájuk alapján és közbeeső vizsgaeredményeik szerint minősíteni kell.

A megfogalmazott célok megvalósítása érdekében a törzs tagjai háromhetes pedagógiai továbbképzésben vettek részt. Alapvető törekvés, előírt követelmény volt a hallgatók megtanítása és kiképzése a gyakorlatok szakszerű, határozott megszervezésére és irányítására.

1955-ben jelent meg szervezési és módszertani utasítás a Belügyminisztérium tiszti és tiszti továbbképző iskolái számára. Az utasítás több szempontból volt érdekes. Így például:

- előírta az oktatási munka tervezését, ezen belül: a tanterv, a tematika, az oktatási munkaterv, az órarend, a konzultációs terv, az ellenőrzési terv készítését,

A csapatzászlót adományozó Kismotor és Gépgyár emléklapja

- meghatározta az oktatási folyamat formáit: előadás, szeminárium és osztályfoglalkozás, a hallgatók önálló tanulása, konzultáció, külső és belső gyakorlati munka
- rendszerbe foglalta a hallgatók tanulmányi fejlődésének értékelését: annak eseteit, módját és a vizsgák formáit, a jellemzések elkészítésének követelményét.

1956 februárjában jelent meg a 12. számú belügyminiszteri parancs, amely a tűzvédelmi munka hatékonyságának, a tűzoltóság szakmai képzésének, a technikai berendezések tökéletesítésének további fejlesztését írta elő. Ez az iskolán az ismeretek tartalmi anyagainak bővítését, az oktatási-nevelési módszerek fejlesztését, a technikai eszközök tökéletesebb megismertetését jelentette.

Ebben az időszakban a tisztképző iskola állományának helytállását, az elméleti képzés gyakorlatban történő alkalmazását három jelentős esemény is példázza:

Az 1954. évi dunai árvíz.

„Aligha volt lelkesebb, fegyelmezettebb és kitaróbb csapat, mint a tisztí iskolások. Ahol megjelennek, ott határozottan, gyorsan és eredményesen ment a munka – akár gátépítésről vagy mentésről, akár a lakosság költöztetéséről vagy terménybetakarításról volt szó.”

Fáradtságot nem ismerő, bátor, határozott és szakszerű munkájukkal mindig élen jártak ... szerényen, névtelen hősként megbecsülést szereztek a tűzoltó egyenruhának és tetteikkel váltották valóra Petőfitől örökölt hitvallásunkat: „A néppel tűzön-vízen át!” (idézet a „Magyar Tűzoltó”-ból)

Az 1956. januári földrengés; majd a márciusi dunai jeges árvíz mentési munkáiban történő részvételről így szólt a krónikás:

„Dunaharasztra, Taksonyra, Szigetszentmártonra és Kiskunlacházára gondolunk, azokra akikre a földrengés sújtotta, majd az árvízről veszélyeztetett területek lakosainak élet- és vagyónvédelme hárult. Bátor, fáradtságot és veszélyt nem ismerő helytállás szólt. ... mindkét esetben bizonyosságát adták, hogy szívvel-lélekkel tudnak küzdeni, dolgozni. ...”

Az előzőekből megállapítható, hogy az állami tűzoltótiszt-képzés szervezete és működése a kor követelményének, a jogi szabályozás kereteinek megfelelően alakult.

Az 1956-os esztendő második felében a tisztképző iskola törzsében jelentős változások történtek. Az átszervezett, illetve megszüntetett tűzoltó szakiskolákról az állományba sok új személy került. Egy-más alapos megismerésének a hiánya és a szakfeladatokra történő alapos készülés elvonta a szakmai vezetés figyelmét arról, hogy az állomány összekovácsolódjék. Szeptember elején az iskola padjai még megteltek hallgatókkal. A forradalmi események következtében kialakult helyzet értékelése alapján azonban helyes volt a tisztképzés félbeszakítására (október 28.) hozott döntés.

Az oktatók többsége azonban együtt maradt, szervezeten részt vett és helytállt a tűz- és káresetek felszámolásában, a romok eltakarításában és az újjáépítésben.

Az iskolászerű tűzoltó tisztképzés kezdeti időszakban (1948-1956 között) összesen 7 alkalommal

A tisztképzőszak hallgatói a taksonyi földrengés által okozott károk felszámolásában

volt tisztavató ünnepség. A kiképzési időtartam 8-tól 14 hónapig tartott. A tanulmányokat eredményesen befejezők létszáma összesen – a felsőfokú tűzoltó tanfolyamon végzettekkel együtt – 638 fő volt.

A kort jellemző politikai arculat természetesen kihatott a tűzoltóképzésre is. Ezt tükrözik az említett dokumentumrészletek is. Úgy tűnik, mintha a szakma a háttérbe került volna. Azonban a jelszavak árnyékában komoly erőfeszítések árán próbáltak az átalakuló gazdaság kívánalmainak megfelelő felkészültségű tűzoltókat képezni.

A tanárok egy része a korábbi tűzoltói vezetők köréből – nézeteik miatt – eltávolított, nagytudású

szakemberekből állt. Ők garantálták a szakmai színvonalat. Erre nagy szükség volt, mert az iskolára kerültek jelentős része hiányos alapokkal kezdte tanulmányait. Részben ezt kellett bepótolni, részben a politikai nevelésre fordított idővel rövidülő szakma képzést hatékonyabban kihasználni. Olyan új veszélyforrások jelentkeztek, mint a gyors ütemben – és emiatt sok hiányossággal épített nagyipar, a formálódó iparvárosok és a mind nagyobb arányban felhasznált veszélyes energiahordozók.

A tűzoltóknak meg kellett ismerkedniük a magyar ipar új szakmai termékeivel (gépjárműfecskenedők, oltóanyagokkal) és az ezekhez kapcsolódó új oltási módokkal, taktikai elemekkel. Ez időszakban látott napvilágot (1956 tavaszán) a háború utáni első átfogó törvényi szintű szabályozás, az 1956. évi 13. törvényerejű rendelet a tűzoltóságról és a tűzrendészetről. Az új jogszabályok (a tvr. és végrehajtási rendeletei) megismerése és az oktatások előkészítése már egy következő időszak feladatát jelentette az iskola számára.

Az iskola elnevezésében, szervezetében, oktató-nevelő tevékenységében többször történtek változtatások. Az iskola 1948-ig Felsőfokú Tűzoltótanfolyam, 1948-1951-ig Tűzoltótiszt-képző Tanosztály, 1951-től (1963-ig) „Petőfi” Tűzoltótiszt-képző Iskola elnevezéssel működött.

**Az állami tűzoltótiszt-tanosztály végzett hallgatóinak eskütétele a zárőnnepségen (balra)
Hallgatók az árvízi munkálatokban (jobbra)**

